

DRACHTEN, DE HERVORMDE KERK

Geschiedenis

Het dorp Drachten is ontstaan door de samenvoeging van Noorder- en Zuiderdrachten. Beide dorpjes lagen in West-Smallingerland, door uitgestrekte veenmoerassen was bewoning in het oostelijk gebied lange tijd vrijwel onmogelijk. Zoals opgravingen aantoonde, bezaten beide dorpjes al rond het jaar 1000 een houten kerkje. In het naburige Oudega moet rond 1100 een tufstenen kerkje zijn gebouwd. Tussen Noorder- en Zuiderdrachten ontstond in de eerste helft van de 13de eeuw het eerste bakstenen kerkje, westelijk van het huidige Drachten. Dit kerkje is, misschien wel letterlijk, verplaatst naar Zuiderdrachten, dit gebeurde rond 1450. Inmiddels had Noorderdrachten al sinds ca 1300 een eigen bakstenen kerkgebouw. Een laatste herinnering aan de twee zelfstandige parochies, de latere hervormde gemeenten, vormen de beide nog aanwezige kerkhoven.

In de 15de eeuw maakten de dorpjes een groei door als gevolg van de vervening. Ook in de oostelijke gebieden werd bewoning mogelijk. De 17de eeuw vormde de bloeiperiode van de vervening, de streek beleefde een betrekkelijke rijkdom met veel werkgelegenheid. De aanleg in 1641 van de Drachtster Compagnonsvaart bevorderde de groei sterk: geleidelijk ontstond aan weerszijden van het kanaal één dorp met een noordelijk en een zuidelijk deel. Vanaf 1667 is er dan ook één predikant voor beide gemeenten. In 1743 werd de huidige kerk gebouwd, het lot bepaalde de plaats: Zuiderdrachten. Als compensatie werd de pastorie aan de overzijde van het kanaal, dus in Noorderdrachten gebouwd. De oude kerkjes zijn afgebroken, hout en ander materiaal zijn in de nieuwe kerk verwerkt. Na de bouw zijn er geen ingrijpende wijzigingen aan de kerk verricht, uitsluitend het noodzakelijke onderhoud.

Exterieur

De kerk is gebouwd op een T-vormige plattegrond en uitgevoerd in donkere baksteen. In de enigszins vooruitspringende (risalerende) ingangspartij bevindt zich de deur in een rechthoekige van pilasters voorziene omlijsting waarboven een halsvormig barok ornament. Hierbinnen de wapenschilden van de Families die de stichting Financieel mogelijk hebben gemaakt, vooral de verveners. De wapens zijn in 1795 afgekapt. Het opschrift laat weten dat "Hector Livius van Haersma, out 5 jaar, aan deze kerk de eerste steen geleit heeft in 1742".

De kerk heeft een geel houten dakruiter met galmgaten en wijzerplaten, daarboven een ingesnoerde spits. De windvaan bestaat uit drie turven, die ook in het wapen van Smallingerland voorkomen. In 1746 werd een luidklok en in 1765 een uurwerk aangebracht.

Interieur

Dit kent vele bezienswaardigheden. De drie Fraaie koperen kronen zijn in 1818 aangekocht.

De preekstoel dateert uit 1743. De hoeken van de kuip zijn versierd met ornamentwerk. De panelen dragen allegorische figuren: de Waarheid met zon, boek en palmtak, staande op een wereldbol - Geloof, gekleed in de wapenrusting Gods, de slang vertrapend en in de handen dragend het bijbelboek en een hart met een kaars - Liefde met een vlammend hart en omgeven door kinderen - Hoop met het anker - Voorspoed met hoorn des overvloeds en palmtak. De trapleuning rust op opengewerkte balusters. Gesneden vleugelstukken flankeren het ruggeschot. De bijbel is uit 1762. In dezelfde stijl als de preekstoel zijn ook het doophek en het bord voor de collectezakjes gesneden.

Er staan in de kerk verschillende overhuifde herenbanken. Vier daarvan dragen op de overhuiving een driehoekig fronton. De vijfde bank heeft een ajour gesneden (opengewerkte) kuif, waarin wapenschilden zijn aangebracht. Dit is de z.g. Overste Bank. Bijzonder is de bank die blijkens het opschrift in 1744 gesneden werd door C. Koostra en die de namen en wapens van verschillende eigenerfde boeren draagt. Op een der wapenschilden is een fraaie ouderwetse hoge hooiwagen gesneden. De gewone banken zijn nieuw, geplaatst in 1967. Een bijzondere sfeer verlenen de vier grote gebrandschilderde glazen aan het kerkgebouw. De glazen zijn vervaardigd door Jurjen en Ype Staak. Het zijn geschenken van verschillende hoge Friese bestuurs- en rechtscolleges. Het glas van het Mindergetal is behalve met wapens en opschriften ook versierd met hoornen des overvloeds. De wapens op het glas van Gedeputeerde Staten worden geflankeerd door de Vrede en de Krijg met hun attributen. De allegorische figuren op het glas van het Hof zijn Gerechtigheid en Voorzichtigheid. Op het glas van de Rekenmeesters worden de wapens geflankeerd door Landbouw en Handel.

In de vloer bevinden zich nog enkele grafstenen. In deze kerk is niet op grote schaal begraven zoals in vele oudere kerken: In 1829 werd begraven in de kerk en binnen de bebouwde kom verboden. Door de aanwezigheid van de beide oude kerkhoven heeft de kerk nooit een eigen kerkhof nodig gehad.

Het orgel is in 1820 gebouwd door Johann Adolf Hillebrand (1786 - 1846) Op de kassen staan als versiering de obligate beelden die Geloof, Hoop, Liefde, koning David en muziekmakende engeltjes voorstellen. Het instrument, dat al in 1831 in "gebreckige staet" bleek te verkeren, heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Restauraties vonden plaats in 1833, 1861, 1941, in 1972 restauratie van het rugwerk en tenslotte de laatste algehele restauratie in 1985. De drie laatstgenoemde werden uitgevoerd door de firma Flentrop te Zaandam. Sinds 1985 luidt de dispositie:

Bourdon 16'	Gedekt 8'	Bourdon 16'
Holpijp 8'	Viola d 8'	Octaaf 8'
Prestant 8'	Prestant 4'	
Fluit trav.d 8'	Fluit d'Amour 4'	
Speelfluit 4'	Nasard 3'	
Octaaf 4'	Woudfluit 2'	
Quint 3'	Dulciaan 8'	
Super Octaaf 2'	Tremulant	
Mixtuur 3-4 st.		
Cornet 3 st.	Klavierkoppel (gehalveerd)	
Trompet b/d 8'	Pedaalkoppel	

Op het orgel worden regelmatig concerten gegeven. Na de demping van de Drachtster Compagnonsvaart ontwikkelde Drachten zich tot een groot dorp met een Sterke centrumfunctie. Bezienswaardig is de z.g. Papegaaienbuurt.

G. Yedema
1991

Literatuur:

P. van Schaik; Met vallen en opstaan; geschiedenis van de Hervormde Gemeente te Drachten. Drachten, 1980.